

รหัสโครงการ : RDG4840055
 ชื่อโครงการ : “ตัวชี้วัดทางสังคม: การศึกษาสภาวะทางสังคมเศรษฐกิจเพื่อการบริหารจัดการลุ่มน้ำปากพนัง” กรณีศึกษา “พื้นที่นาข้าวในท้องที่ตำบลเขาพระบาท ตำบลท่าขนาน ตำบลเสื่อหิง อำเภอเชียรใหญ่ จังหวัดนครศรีธรรมราช”
 ชื่อนักวิจัย : ไพโรจน์ นวลนุ่ม
 มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์
 E-mail Address: npairote@wu.ac.th
 ระยะเวลาโครงการ : 1 กันยายน 2548 ถึง 28 กุมภาพันธ์ 2550

งานวิจัยนี้เป็นการวิเคราะห์ประวัติศาสตร์และเสนอแนะตัวชี้วัดด้านสังคมและเศรษฐกิจสำหรับใช้ประกอบการบริหารจัดการโครงการพัฒนาลุ่มน้ำปากพนัง โดยมีขอบเขตการวิจัยในพื้นที่นาข้าวในท้องที่ตำบลเขาพระบาท ตำบลท่าขนาน ตำบลเสื่อหิง อำเภอเชียรใหญ่ จังหวัดนครศรีธรรมราช มีวัตถุประสงค์เพื่อ (1) สร้างองค์ความรู้ทางด้านสังคม เศรษฐกิจ เพื่อเสริมสร้างการบริหารจัดการพื้นที่ (2) เป็นเวทีในการริเริ่มของกระบวนการทางสังคมในกระบวนการบริหารจัดการพื้นที่ และ (3) เพื่อสร้างเกณฑ์และเครื่องมือในการบริหารจัดการพื้นที่นาข้าวในพื้นที่ศึกษา

ในการศึกษาประวัติศาสตร์โดยแบ่งการวิเคราะห์ออกเป็น 3 ยุค คือ ยุควิถีบ้านนา ยุคเร่งรัดพัฒนาและยุคทุนนิยม พบว่า ในยุควิถีบ้านนา (ก่อนปี พ.ศ. 2500) ประชาชนใช้ชีวิตบนพื้นฐานของความอุดมสมบูรณ์ของความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรธรรมชาติ สร้างเครือข่ายและสายสัมพันธ์ที่เหนียวแน่น ยุคเร่งรัดพัฒนา (พ.ศ.2500 - พ.ศ.2530) เป็นยุคที่รัฐบาลได้เข้ามามีบทบาทสำคัญในการพัฒนาโดยเฉพาะการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานและการส่งเสริมวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีในการผลิตข้าว ในยุคการผลิตข้าวมีการใช้แรงงานคนและแรงงานสัตว์และหันมาพึ่งพิงเครื่องจักรและปุ๋ยวิทยาศาสตร์มากขึ้น นอกจากนี้การส่งเสริมการศึกษาของภาครัฐทำให้คนรุ่นใหม่ออกศึกษานอกพื้นที่และย้ายออกจากพื้นที่หลังจากจบการศึกษา ส่วนยุคทุนนิยม (พ.ศ. 2530-ปัจจุบัน) เป็นยุคที่เงินตราเข้ามาบทบาทอย่างสำคัญในการดำรงชีวิต เงินตราทำให้ประชาชนมีความสะดวกสบายในการดำรงชีวิตมากขึ้น มีการเปลี่ยนแปลงอาชีพจากการทำนาเป็นอาชีพอื่นซึ่งให้ผลตอบแทนที่ดีกว่า อย่างไรก็ตามในยุคนี้การพึ่งพิงกันของประชาชนจะลดลง ขณะที่ครัวเรือนที่ใช้จ่ายเกินตัวมีหนี้สินเพิ่มพูน

การเปลี่ยนของสภาพเศรษฐกิจและสังคมตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน เกิดจากปัจจัยหลักๆ 5 ประการ คือ (1) การเปลี่ยนแปลงเทคโนโลยีการผลิตข้าว (2) การส่งเสริมการศึกษาที่ไม่สอดคล้องกับความต้องการของท้องถิ่น (3) การพัฒนาระบบโครงสร้างพื้นฐาน (4) การเข้ามาของระบบเศรษฐกิจแบบตลาด และ (5) นโยบายต่างๆ ของรัฐบาล จากมูลเหตุดังกล่าวส่งผลให้ประชาชนในพื้นที่เผชิญปัญหาสำคัญ 4 ประการ คือ (1) การเปลี่ยนแปลงของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม (2) การสูญเสียภูมิปัญญาดั้งเดิมในการดำรงชีวิต (3) ความไม่มั่นคงในการประกอบอาชีพในลุ่มน้ำปากพนัง และ (4) การใช้จ่ายเงินที่เพิ่มขึ้นและหนี้สินที่เพิ่มพูน

จากการวิเคราะห์ประวัติศาสตร์สามารถสร้างตัวชี้วัดด้านเศรษฐกิจและสังคมในเบื้องต้นสำหรับการบริหารจัดการลุ่มน้ำปากพนังได้ดังนี้ ความสำเร็จในการบริหารจัดการลุ่มน้ำปากพนังอาจพิจารณาจากตัวบ่งชี้ทางเศรษฐกิจในเบื้องต้นจาก (1) ความมั่นคงของรายได้ในครัวเรือน ซึ่งสามารถพิจารณาได้จาก (1.1) กำไรในการผลิตและการต่อรองเพื่อกำหนดราคาผลผลิตและราคาปัจจัยการผลิตในตลาดของเกษตรกร (1.2) ความสามารถในการปรับตัวด้านอาชีพตามสภาพการเปลี่ยนแปลงของสภาพแวดล้อมของประชาชนในพื้นที่ (1.3) ความสามารถในการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรในพื้นที่สำหรับสร้างรายได้เสริมทั้งที่เป็นตัวเงินและไม่เป็นตัวเงิน (2) ความสอดคล้องของระบบการผลิตและสิ่งแวดล้อม ซึ่งสามารถพิจารณาได้จาก (2.1) ความสามารถในการลดปัจจัยการผลิตที่ก่อให้เกิดความเสื่อมโทรมต่อ

สิ่งแวดล้อม (2.2) ความสามารถในการควบคุมการปล่อยของเสียที่ส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม (3) ความมีวินัยทางการเงินของครัวเรือน ซึ่งสามารถพิจารณาได้จาก (3.1) ความสามารถในการบริหารค่าใช้จ่ายในครัวเรือนให้เหมาะสมกับสถานะภาพของครอบครัว (3.2) ความสามารถในการบริหารจัดการหนี้สิน

ส่วนความสำเร็จในการบริหารจัดการลุ่มน้ำปากพนังอาจพิจารณาจากตัวบ่งชี้ทางสังคมในเบื้องต้นจาก (1) การศึกษาที่สอดคล้องกับวิถีของชุมชน ซึ่งสามารถพิจารณาได้จาก (1.1) ความสามารถในการจัดการศึกษาที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตชาวบ้าน (1.2) ความสามารถในการเข้าถึงแหล่งความรู้ตามที่สนใจของประชาชน (2) การดำรงไว้ซึ่งวัฒนธรรมประเพณีของชุมชน ซึ่งสามารถพิจารณาได้จาก ความตระหนักและการสืบทอดวัฒนธรรมอันดีงามของชุมชน

Project Code: RDG4840055

Project Title: The studies of Socio-Economy indicators for management of Pak Phanang basin.:
Evidence From Tambon Karaket, Khowprabat, Thakhanan and Seuahung in
Amphoe Chianyai, Changwat Nakhon Si Thammarat province.

Investigators: Pairote Nualnoom
Walailak University

E-mail Address: npairote@wu.ac.th

Project Period: 01 September 2005 to 28 February 2007

This research project analyzes the history of Pak Phanang and provides the indicators for managing Pak Phanang river basin project. The selected areas for this research are consisting of four Tambon: Karaket, Khaophrabat, Thakhanan and Seuahung in Amphoe Chianyai, Changwat Nakhon Si Thammarat. This research is aimed at investigating the socio-economic of the selected area in three aspects. Firstly, provide the knowledge base for managing the Pak Phanang river basin. Secondly, be the first stage of social process for area management. Lastly, provide the socio-economic indicators using for developing the Pak Phanang river basin social.

The study divided history into three eras: the first is the traditional era, the second is the developing era and the third is the capitalism era. The study reveals that people living are based on the plentiful of natural resources and secure social connection in the first era (before 1957). For the constructing and developing era (1957-1987), the government policies realized on developing infrastructures and promoting education and scientific progress results in the change of rice production from labor intensive to capital intensive. Moreover, new generations graduated in high education level usually moves to the capital or main cities. In the capitalism era (1987-present), Money has important role in people living since it provides functions as a medium of exchange that is socially and legally accepted in payment for goods and services and in settlement of debts. It makes people more comfortable. There are alternative jobs in this period so people can change their works to the way that can make higher returns. However, the social dependency is decreased while the household expenditure and debt is significantly increased.

The changing of the socio-economic from the past to the present results from at least five causes: rice production technology change, education promotion that inconsistent to social need, infrastructure development and impact of market economy and government policies. Because of these causes, people in these areas face with four important problems: change in natural resource and environment, lose on folk wisdom, instability of revenue, and increase of expenditure and debt.

By historical analysis, the study provides socio-economic indicators using for Pak Phanang river basin development as follows;. The success of Pak Phanang river basin management in term of economic can be measured by following indicators. (1) Security of household income that can consider from (1.1) profit and ability to negotiate output and input price of farmer, (1.2) ability to adjust their job follow the change of socio-economic environment, (1.3) ability to use natural resource in community to make cash and non-cash

revenue. (2) Consistency of production system and environment that can consider from (2.1) ability to reduce the production input caused environment fail, (2.2) ability to control the waste from production process. (3) Financial discipline that can consider from (3.1) ability to manage household expenditure consisting to family financial status, (3.2) ability to manage household debt

For the success of Pak Phanang river basin management in social aspect can be measured by following indicators. (1) Consistency of education and community need that can consider from (1.1) ability to educate people consisting their life paths, (1.2) ability of people to access knowledge and information. (2) Maintain the folk custom that can consider from ability to convince people to preserve and inherit the folk custom.